

KNIŽNICA ANTONA AUGUSTÍNA BANÍKA

MGR. JANA CABADAJOVÁ
DOC. PHDR. AUGUSTÍN MAŤOVČÍK, DRSC.

✉ janka.cabadajova@snk.sk
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk

augustin.matovcik@gmail.com

The article was created on the occasion of the 50th anniversary of the donation of Anton Augustín Baník's book collection to the Slovak National Library. The authors discuss the current state of processing of this extensive and rare collection, which is the largest collection donated by a private individual. It has 50,000 items and includes rare editions on the history of Slovakia and Slovaks, as well as prints from the 16th century up to books from the 20th century. The most important are the works of Homer, Ovid, Virgil, Aristotle, Martin Luther and Erasmus of Rotterdam, but the collection also includes a set of small engravings. Baník's library - the so-called Banikiana - was systematically processed in the 1970s immediately after its acquisition, but it was not until the 1990s that the idea of processing in accordance with a more complex program of processing historical book collections took shape. Despite the many problems that accompanied its storage and processing, it is now possible, after fifty years since its acquisition, to announce the gradual finalization of its systematic processing.

Keywords: personalities, Anton Augustín Baník, historical book collections, systematic document processing, Banikiana, Slovak National Library

Jedinečná osobná knižná zbierka Antona Augustína Baníka (1900 – 1978) zahŕňa vzácne vydania k dejinám Slovenska a Slovákov, a to od tlače 16. storočia až po knižnú produkciu 20. storočia. Rozsahom a obsahom patrí medzi najrozsiahlejšie osobné knižnice v našich moderných dejinách. Anton A. Baník po odchode do penzie (1971) túto svoju vzácnu knižnicu, obsahujúcu len odhadom viac ako 50-tisíc knižničných jednotiek a tlačovín, daroval Matici slovenskej – Slovenskej národnej knižnici (SNK) zmluvou z 28. 3. 1973.

Rozsiahla knižnica, uložená v tom čase hlavne v depozitároch Matice slovenskej a na iných miestach (Oponice, Valča a i.), po postavení novej budovy Matice slovenskej na Hostihore (v súčasnosti sídelná budova SNK) v roku 1975, bola následne prevezená a uložená na jednom z podlaží novovybudovaných depozitárov SNK (na 10. poschodí), kde ju potom v druhej polovici 70. rokov odborne triedil odborný pracovník Alojz Kuruc (1923 – 1991).

Pri triedení kníh a hlavných skupín Baníkovej knižnice sa Alojz Kuruc opieral o aplikáciu hlavných skupín a znakov Medzinárodného desatinného triedenia (MDT), pričom zohľadňoval aj špecifické danosti zberateľovho knižného fondu. Podľa tohto triedenia knihy, periodiká, drobné tlače a iné dokumenty ukladal do regálov v nasledujúcich základných skupinách a príslušných podskupinách:

- I. Trnavské tlače, encyklopédie, katalógy a knihovníctvo;
- II. Časopisy, kalendáre;
- III. Filozofia, psychológia, etika a iné;
- IV. Teológia, náboženstvo;
- V. Cirkevné dejiny, politika, právo, pedagogika, sociológia a iné;
- VI. Prírodné vedy, technika, poľnohospodárstvo, umenie, jazykoveda, literatúra;
- VII. Slovenská, česká a inonárodná literatúra;
- VIII. Jazykoveda klasická;
- IX. Zemepis slovenský a svetový;
- X. Dejepis Slovenska, životopisy, kultúrne dejiny;
- XI. Dejiny Uhorska, Čiech, Maďarska a iných národov.

V takomto triedení a usporiadaní bola Baníkova knižnica uložená od začiatku 80. rokov 20. storočia, avšak v jej ďalšom triedení sa po úmrtí Alojza Kuruca (1991) nepokračovalo.

Anton Augustín Baník, 1960 (Slovenská národná knižnica – Literárny archív)

Intenzívnejšie snahy o spracovanie Baníkovej rozsiahlej knižnej zbierky matiční vedeckí a odborní pracovníci rozvíjali začiatkom 90. rokov 20. storočia. Od marca 1991 sa na viacerých poradách uvažovalo o spracovaní Baníkovej knižnice v súvislosti s komplexnejším programom spracovania historických knižných fondov, ako dokumentuje aj zápisnica z porady 28. 3. 1991 a ďalšie zápisnice z roku 1991 archivované v SNK. Podľa materiálu *Integrovaná ochrana dokumentov* z 10. 09. 1991, ktorého kópia sa nachádza na oddelení správy HKD a HKF, vieme, že odborní pracovníci Slovenskej národnej knižnice už v tom čase vypracovali návrh, ktorého cieľom bol „celostný, komplexný systém legislatívnych, organizačných, technických, vedeckých, metodických a personálnych opatrení ako špeciálnej súčasti knižničnej vedy a knižničnej činnosti“. Podporiť úsilie o spracovanie historických fondov vrátane Baníkovej knižnice mala aj Nadácia A. A. Baníka, založená 6. 8. 1991, ktorá však nebola úspešná a zanikla už 9. 2. 1998.

V tom čase, koncom 90. rokov 20. storočia, sa už čiastočne roztriedená Baníkova knižnica stala obeťou

boja o priestor v depozitoch. Z dôvodu nedostatku miesta pre základný konzervačný fond bola knižnica odvezená spolu s ďalšími knihami z rezervných fondov z 10. poschodia. Najskôr bola presunutá do pivničných priestorov SNK a neskôr do prenajatých priestorov na bývalom generálnom riaditeľstve Závodov ťažkého strojárstva (ZŤS) v Martine. Časť knižnice zostala v Slovenskej národnej knižnici a od roku 2000 sa postupne začalo s jej elektronickým spracovaním. Od roku 2014 sa začalo so systematickým presunom, sterilizáciou, očistou a spracovaním knižnice. Do roku 2019 boli do sídelnej budovy SNK prevezené aj posledné zväzky Baníkiány. Každý rok sa vysterilizuje, odborne očistí, elektronicky spracuje a uloží cca tritisíc zväzkov Baníkovej knižnice.

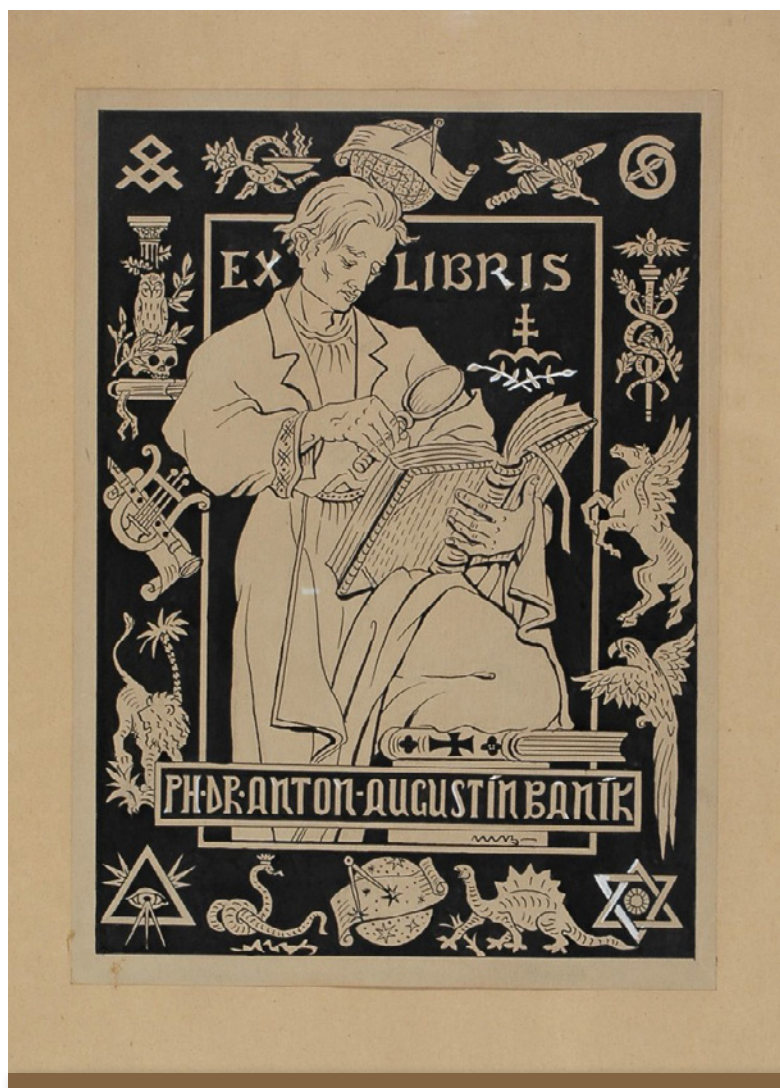
SÚČASNÝ STAV BANÍKOVEJ KNIŽNICE

V súčasnosti je vysterilizovaných, očistených, elektronicky spracovaných a na 13. poschodí sídelnej budovy SNK uložených 40 200 zväzkov. Pri spracovaní sa z knižnice vyberajú tlačé, ktoré preukázateľne do Baníkovej knižnice nikdy nepatrili (najmä knihy pochádzajúce zo šľachtickej knižnice Čákiovcov, knihy s pečiatkou Muzeálnej slovenskej spoločnosti a iné), ktoré sa tam pravdepodobne dostali pri jej sťahovaní a zmiešali sa s rezervným fondom SNK.

Doteraz bolo z knižnice vyčlenených 203 zväzkov najvzácnejších tlačí 16. storočia, ktoré sú uložené v zrekonštruovanom, klimatizovanom a špeciálne chránenom modernom depozite v SNK. Väčšina z nich bola skatalogizovaná už v roku 2005 a publikovaná ako III.a zväzok Generálneho katalógu tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska (Komorová, Saktorová a Petrenková 2005). V roku 2014 boli najvzácnejšie tlačé 16. storočia vyhlásené a na Ministerstve kultúry SR zapísané ako historický knižničný fond (HKF), čo je ekvivalent národnej kultúrnej pamiatky, a tým sa zaradili medzi najvzácnejšie historické knižničné dokumenty na Slovensku. V roku 2016 boli zdigitalizované a v súčasnosti sú pre odbornú aj laickú verejnosť sprístupnené na stránke Digitálna knižnica SNK (dikda.snk.sk). Bádatelia tu môžu nájsť mnoho titulov antických autorov – za všetky spomenieme len Homéra, Ovídia, Vergília, Aristotela, Ezopove bájky a ďalšie, ale aj početné diela autorov z obdobia reformácie (Filip Melanchton,

Martin Luther, Ján Kalvín, Erazmus Rotterdamský) či unikátne vydania legiend, ktoré boli v minulosti veľmi populárne, napríklad *O rytierovi Pontovi*, *O Melusine*, *O Grobianovi*. Za zmienku stojí aj množstvo diel z oblasti prírodných vied od Euklida, Plínia, Johna Hollywooda a iné.

Okrem týchto extra vyčlenených najvzácnejších tlačí 16. storočia sa v Baníkovej knižnici nachádzajú reprezentatívne encyklopedické diela, lexikóny a zbierka periodík. Rozsiahlu časť tvorí teologická literatúra, jazykovedné knihy a diela umeleckej spisby, ale aj vydania slovenských autorov 19. a 20. storočia, diela z oblasti hudby a výtvarného umenia, geografická a historická spisba, najmä diela k uhorským a slovenským dejinám, ktorým sa zberateľ profesionálne venoval, ako aj prírodovedné diela z oblasti astronómie, astrológie, kozmológie, fyziky, matematiky, biológie, botaniky, medicíny atď. Nemôžeme nespomenúť diela z filozofie, psychológie, logiky, etiky, politológie,

Ex libris, ktorý pre A. A. Baníka vytvoril Martin Benka (tuš, 1950; Literárne múzeum SNK)

ekonómie, práva, vojenstva, národopisu, folkloristiky, ale aj práce týkajúce sa rómskej otázky, osvietenských reforiem a diplomatické dokumenty a ich analýzy. Početne je zastúpená knihovnícka literatúra, práce o budovaní a vybavení knižníc, o vývoji československého kníhkupectva, o počiatkoch kníhtlače a vývoji písma. Súčasťou zbierky je aj vzácna zbierka trnavských tlačí, ktorým Baník venoval osobitú pozornosť, najmä počas pôsobenia v Spolku sv. Vojtecha v Trnave, kde pripravoval expozíciu k výročiu trnavskej univerzity. Zatiaľ je spracovaných tisíc zväzkov tyrnavík.

Samostatnú skupinu tvorí zbierka drobných rytín. Doteraz je zaevidovaných a v priestoroch študovne starých a vzácných tlačí SNK pre bádateľov prístupných a oskenovaných 717 rytín. Väčšina rytín pochádza z kláštorov, ktoré pôsobili na našom území do polovice 20. storočia a takmer všetky sú nábožensky orientované. Nájdeme tu diela českých, nemeckých a rakúskych rytcov (Mansfelda, Jágra, Birkhartovcov, Balzera, Shmutzerovcov, Klauberovcov, Pfeffelovcov), ale aj rytiny autorov, ktorí pochádzali z nášho územia alebo u nás istý čas pôsobili, napríklad Ján Blaške, Alexander A. Ehrenreich, či Mikovíniho žiak Sebastián Zeller (Cziller).

Pri analýze Baníkovej knižnice musíme spomenúť aj zbierku hudobní, ktoré v decembri 1977 darova-

la Slovenskej národnej knižnici jeho manželka Anna Baníková (1911 – 1987). Tieto nespracované hudobniny (90 prepraviek) boli celé roky uložené v sute-rene sídelnej budovy SNK, ale od roku 2014 sa stali súčasťou systematického spracovania Baníkiány. Ide o početné notové záznamy, rôzne hudobné periodiká, diela z hudobnej vedy a teórie, ako aj práce o hudobných nástrojoch. Každý rok sa vysterilizuje, očistí, elektronicky spracuje a uloží jeden až tritisíc hudobní. K dnešnému dňu je spracovaných 10 516 jednotiek hudobní.

Cenný fond Baníkovej knižnice tvorí aj zbierka kníh a separátov s rukopisnými zápismi, ktoré mu venovali domáci a zahraniční vedeckí pracovníci, najmä historici, literárni vedci a spisovatelia. Fond je uložený ako celok v depozite Literárneho múzea SNK (súpis tohto fondu vyšiel v zborníku *Biografické štúdie*, zv. 17, Martin 1990). Za zmienku stojí aj rozsiahly archívny materiál z pozostalosti Antona A. Baníka v rozsahu 160 škatúl archívneho formátu, uložený v Literárnom archíve SNK, ktorý je spracovaný pod číslom 132 a prístupný bádateľom na štúdium. Ucelený obraz o Baníkovej mimoriadne bohatej knižnej zbierke si budeme môcť utvoriť až po komplexnom odbornom spracovaní celého rozsiahleho fondu knižnice.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- CABADAJOVÁ, Jana. 2021. *Anton Augustín Baník: Zostavovateľ najväčšej osobnej knižnice 20. storočia*. DIKDA: *Písomné kultúrne dedičstvo Slovenska*. Online. 2021-09-21. Dostupné na: <https://dikda.eu/anton-augustin-banik-zostavovatel-najvacsej-osobnej-kniznice-20-storocia/>. [zobrazené 2024-02-25].
- CABADAJOVÁ, Jana. 2021. *Historická knižnica Antona A. Baníka: Kralická Biblia i Kladivo na čarodejnice*. DIKDA: *Písomné kultúrne dedičstvo Slovenska*. Online. 2021-10-18. Dostupné na: <https://dikda.eu/historicka-kniznica-antona-a-banika-kralicka-biblia-i-kladivo-na-carodejnice/>. [zobrazené 2024-02-25].
- CABADAJOVÁ, Jana. 2015. *Anton Augustín Baník: Bibliofil s dušou umelca. Digitálna knižnica a digitálny archív*. Online. 2015-02-24. Dostupné na: <http://archiv-dikda.snk.sk/anton-augustin-banik/>. [zobrazené 2024-02-25].
- KOMOROVÁ, Klára; Helena SAKTOROVÁ a Elena PETREKOVÁ. 2005. *Tlače 16. storočia v knižnici Antona Augustína Baníka: Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska*. Martin: Slovenská národná knižnica.
- LIBA, Peter. 1970. *Anton Augustín Baník sedemdesiatročný*. Martin: Matica slovenská.
- MAŤOVČÍK, Augustín. 2010. *Anton Augustín Baník: Kapitoly zo života a diela*. Martin: Slovenská národná knižnica.
- MAŤOVČÍK, Augustín. 1990. *Biografické štúdie 17*. Martin: Matica slovenská.